МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

ISSN 3083-6557 print

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Випуск 3 (50), 2025

Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної конференції
“Ризики продовольчої безпеки в умовах невизначеності: аналітика, управління, прогнозування, фінансово-маркетингові інструменти мінімізації”

м. Київ, МАУП, 23 грудня 2025 р.

Київ
2025

О. М. Файчук А. В. Коноплястий
Економічна ефективність виробництва біометану в Україні в умовах євроінтеграції *65*

О. В. Фірстенко
Економічний вимір продовольчої безпеки: людський капітал у повоєнній Україні *67*

О. В. Шереметинська
Україна на світовому зерновому ринку: виклики продовольчої безпеки та інструменти управління ризиками *70*

К. В. Середюк
Управління бізнес-проєктами у сфері продовольчої безпеки в умовах невизначеності: аналітичний та прогностичний підходи *72*

В. В. Кобржицький
Нові проблеми сільського господарства України, викликані екоцидом росії *75*

О. А. Сливка
Продовольча безпека як чинник людського розвитку в умовах соціально-економічної нестабільності *77*

Є. В. Коломієць
Державне управління продовольчою безпекою: виклики та перспективи *81*

П. С. Бойко, А. А. Телендій
Інституційне забезпечення продовольчої безпеки в системі публічного адміністрування в умовах невизначеності *83*

В. В. Бондаренко, А. А. Телендій
Роль цифрової аналітики у моніторингу стану продовольчої безпеки в умовах невизначеності *86*

О. Л. Боринська, Г. О. Кузьменко
Оцінювання ефективності управлінських рішень у сфері продовольчої безпеки в умовах невизначеності *89*

О. М. Горобей, Г. О. Кузьменко
Антикризове управління у сфері продовольчої безпеки в умовах невизначеності: публічно-адміністративний аспект *92*

В. В. Мещеряков, Н. А. Сіцінський
Маркетингові інструменти регулювання продовольчих ринків у публічному адмініструванні в умовах невизначеності *95*

Я. В. Набойченко, Н. А. Сіцінський
Участь органів місцевого самоврядування у забезпеченні продовольчої стійкості громад в умовах невизначеності *98*

М. М. Панасюк, А. А. Телендій
Аналітичне забезпечення прийняття управлінських рішень у сфері продовольчої безпеки в умовах невизначеності *101*

"проти" відновлення у такому ж виді. Фахівці Української природоохоронної групи висловлюють цікаве припущення, що може виявитися, що з кліматичних та інших міркувань доцільніше буде відновити природну течію Дніпра та перепрофілювати економіку півдня України з орного землеробства на пасовищне тваринництво [5].

Така постановка питання породжує нові серйозні виклики для сільського господарства південних областей України та всієї держави в цілому з огляду на вирішальне значення саме цього регіону для всієї сільськогосподарської галузі країни. Український степ звичний до такого в історичному розрізі, але розвиток сільського господарства передбачає більш ефективні його форми та вагоміші результати, а тому проблема залишається. І її вирішення може бути здійснене лише після закінчення війни.

Джерела

1. *Кобржицький В. В.* Чорнобиль, Каховка, Енергодар? // Матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. "Протидія геноциду українського народу" (Київ, 8 травня 2024 р.) [Електронний ресурс]. Київ, 2024. 117 с.
2. https://www.nas.gov.ua/UA/Messages/news/Pages/View.aspx?MessageID=10533 (дата звернення 20.09.2025).
3. https://minagro.gov.ua (дата звернення 21.10.2025).
4. https://life.pravda.com.ua/society/kahovske-vodoshovishche-zarostaye-verbami-yak-ce-vplinulo-na-ekosistemu-300804/ (дата звернення 20.04.2024).
5. https://uncg.org.ua/experts/ (дата звернення 21.07.2025).

О. А. СЛИВКА

канд. екон. наук, доцент кафедри управління бізнесом
Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної Академії управління персоналом

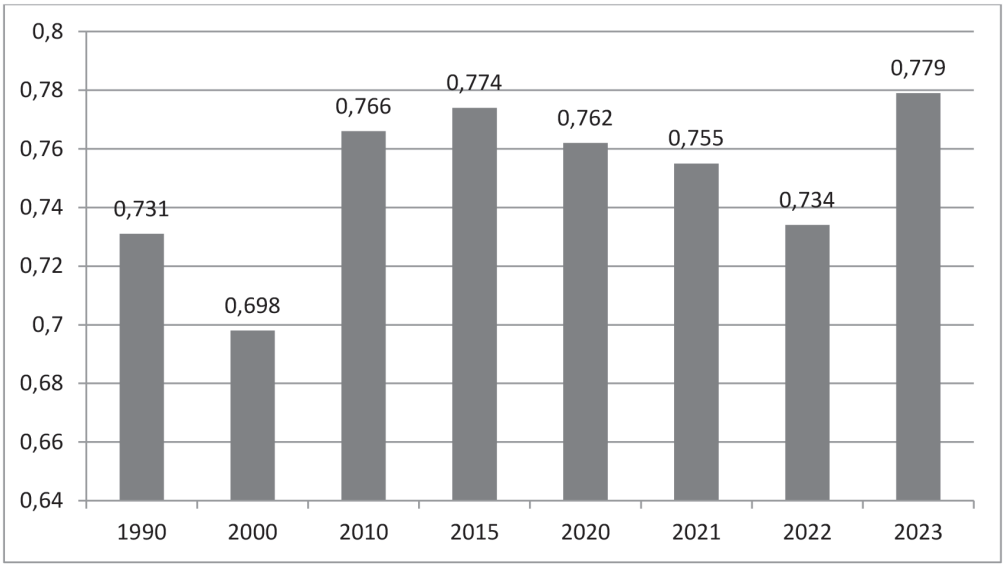
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ЧИННИК ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

Концепція людського розвитку, яка була розроблена міжнародною організацією ООН у рамках Програми розвитку ООН, наприкінці XX століття, залишається одним з пріоритетів у соціальній, економічній, політичній, гуманітарній політиці багатьох країн, в тому числі й України. В умовах соціально-економічної нестабільності, спричиненої воєнними конфліктами, інфляційними процесами, зростанням безробіття, міграцією населення та порушенням ланцюгів постачання, продовольча безпека набуває визначально-

го значення для людського розвитку. Для України на території, якої ведеться війна, продовольча безпека набуває нових рис. Вона перестає бути виключно аграрно-економічною проблемою. Сьогодні, її варто вважати базовим соціальним чинником, який впливає на якість життя людини, її фізичний стан, що включає рівень та стан її здоров'я, освітній потенціал та загальну соціальну стійкість населення.

Людський розвиток міжнародними інституціями визначається, як процес, що дає можливість розширити можливості людини у трьох ключових сферах її життєдіяльності — жити довге, здорове та продуктивне життя. Продовольча безпека, є тим чинником, який може якісно забезпечити реалізацію усіх складових людського розвитку. Адже, саме наявність та економічна доступність продовольства, включаючи якість та безпечність харчування, виступає фундаментом для фізичного існування людини та формує основу для реалізації її можливостей у досягненні та реалізації її освітнього, соціального та економічного потенціалу.

У звітах ПРООН щодо людського розвитку Україну традиційно відноситься до країн з високим рівнем людського розвитку. У 2023 році Україна зайняла 87 місце у рейтингу 193 країн та територій з відповідним індексом людського розвитку (ІЛР) 0,779 [1]. Поряд, з цим аналізований показник України у 2022 році становив 0,734 пункти [1]. Відповідно наша країна опинилася на 90 місці серед 193 країн та територій. Однозначно, людський розвиток України значно погіршився під час періоду корона вірусу 2020–2022 років. Адже, розрахований показник людського розвитку в 2022 році досягнув рівня 2004 р. Важко оцінити правильність розрахунку показника індексу людського розвитку, адже статистичні дані за аналізовані періоди були обмеженими. На цьому також наголошують представники ПРООН в Україні.

Динаміка індексу людського розвитку для України

Вплив продовольчої безпеки на складові показника індексу людського розвитку є суттєвим. Мається на увазі, передусім доступність, різноманітність, якість продуктів харчування на рівень здоров'я населення країни; якість та доступність їжі для дітей, що визначає їх когнітивний розвиток, а отже й впливатиме на можливість швидко навчатися та засвоювати необхідні знання; безумовно продовольча безпека впливає й на рівень життя населення. Адже, витрати на їжу визначають добробут домогосподарства.

Доступність і якість харчування, які впливають на фізичне здоров'я населення після повномасштабного вторгнення змінилося у гіршу сторону. Особливо, це стосується мешканців прифронтових територій. Так, у звіті Всесвітньої продовольчої програми ООН (WFP) та Продовольчої сільськогосподарської організації ООН (FAO), Київської школи економіки "Спільна оцінка продовольчої безпеки та джерел засобів існування в прифронтових і прикордонних регіонах України" [2], який був опублікований у травні 2025 року та охоплював Чернігівську, Сумську, Харківську, Дніпропетровську, Донецьку, Запорізьку, Херсонську, Миколаївську, Одеську та Луганську області [2], вказується на вкрай важке становище населення щодо доступу до продуктів харчування. Зокрема, наголошується, що доступ до продуктів харчування став критичною проблемою для населення, яке знаходиться у прифронтовій зоні. Загалом близько 40 % родин у 10 областях України [2] перебувають у стані продовольчої небезпеки. Найбільші труднощі у досліджуваних були з продуктами, що швидко псуються: м'ясом, рибою, яйцями, фруктами. Для багатьох родин вони стали предметами розкоші. Загалом, для людей, які живуть у прифронтових територіях, питання забезпечення їжею стоїть на першому місці серед усіх інших життєвих благ. Варто зазначити, що на доступність продовольства у прифронтових територіях впливають багато чинників. Ціна на продукти харчування є набагато більшою ніж на іншій території України. Зазначимо, що частка витрат домогосподарств в Україні на харчування протягом 2022–2024 років збільшилась. У прифронтових районах цей показник може досягати більше 60 % [3]. У деяких регіонах (наприклад, Запорізька область) 79 % родин витрачають більшу частину бюджету на їжу [3]. Крім того мешканців прифронтових територій, існують потреби у ліках та медичному обслуговуванні, одязі, забезпеченні нормальних умов проживання. Таким чином, можна стверджувати, що їх базові потреби для нормального життя не забезпеченні. Отже, компоненти людського розвитку не мають можливості для нормального якісного відтворення. У зазначеній ситуації прослідковується чіткий взаємозв'язок між продовольчою безпекою та людським розвитком.

Отже, продовольча безпека безпосередньо впливає на рівень людського розвитку. Українське населення, особливо у прифронтових зонах, сьогодні перебуває на межі продовольчої кризи, що створює небезпеку для їхнього фізичного життя. Тому, необхідність формування ефективного розподілу продовольства та його доступності у таких регіонах є першочерговим завданням. Ситуація на жаль не може бути сьогодні вирішена лише українськими інституціями, тому необхідна більш активна участь міжнародних організацій.

Вважаємо, що держава має уже сьогодні здійснювати активні заходи у сфері продовольчої безпеки та людського розвитку. Зокрема, можна виділити наступні напрямки:

1. Формувати політику економічної доступності продовольства, яка полягає своєчасній індексації соціальних виплат і мінімальної заробітної плати відповідно до зростання цін на продукти харчування; надавати цільові грошові трансфери на харчування для вразливих груп (ВПО, багатодітні сім'ї, пенсіонери); запроваджувати продовольчі ваучери або картки у регіонах з високим рівнем продовольчої небезпеки; постійний якісний контроль та моніторинг для запобігання спекулятивного зростання цін на базові продукти.

2. Необхідно забезпечити підтримку фізичної доступності продовольства у прифронтових регіонах, яка б передбачала відновлення логістичних ланцюгів постачання продуктів харчування; підтримку мобільних магазинів і гуманітарних пунктів у зонах з обмеженим доступом; пріоритетне забезпечення продовольством територій у межах 30 км від лінії фронту; розмінування сільськогосподарських угідь та доріг.

3. Необхідно забезпечити інтеграцію продовольчої безпеки у політику людського розвитку, що передбачає включення показників продовольчої безпеки (FIES, GFSI) у державні програми людського розвитку; використання даних про харчування при плануванні освітньої та медичної політики; орієнтація соціальної політики не лише на доходи, а й на харчові потреби.

4. Ключовим напрямком політики держави має стати підтримка харчування дітей та молоді. Зокрема, розширення програм безкоштовного або пільгового харчування у школах і закладах освіти; забезпечення повноцінного харчування дітей з прифронтових і соціально вразливих сімей; моніторинг нутрієнтної якості дитячого харчування.

5. З метою забезпечення продовольчої безпеки необхідно посилити підтримку аграрного сектору як основи продовольчої стійкості держави. Зокрема у цьому напрямку варто посилити рівень державних програм з підтримки малих і середніх агровиробників; належних виплат компенсацій за втрати врожаю та інфраструктури; розробити та впроваджувати заходи з стимулювання внутрішнього виробництва соціально значущих продуктів; посилити політику державного заохочення інвестиції (державних та приватних) у зберігання та переробку продукції.

Джерела

1. Human development report 2023/2024. URL: https://hdr.undp.org/content/human-development-report-2023-24
2. Joint Food Security and Livelihood Assessment of Frontline and Bordering Regions in Ukraine, May 2025. URL: https://docs.wfp.org/api/documents/WFP-0000166216/download/
3. Майже кожна друга родина у прифронтових і прикордонних регіонах витрачає понад 50 % коштів на продукти. *KSE Institute*. URL: https://kse.ua/ua/about-the-school/news/mayzhe-kozhna-druga-rodina-u-prifrontovih-i-prikordonnih-regionah-vitrachaye-ponad-50-koshtiv-na-produkti-kse-institute/